

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΑ του Πέτερ Βάϊε

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ έδειξε ο Κάρολος Κούν το μοναδικό του ταλέντο να κινή δραματικά το πλήθος. Ξέρει όσο κανείς άλλος πώς, στην έξαψη της δραματικής ύστερίας, λειτουργούν μαζί οι κεντροί και οι κεντρούμενοι δυνάμεις. Ξέρει πώς ο δραματικός οίστρος κάνει την ψυχή ένα μοναδικό μετέωρο κύμα, και πώς μέσα στην όρμη του, άπλωτο στο Ξέσπασμά του, διαφοροποιούνται τα προσώπα και γίνονται το καθένα ίδιο με τον εαυτό του.

Η ιδέα του 'Ασώλου δλου εκτυλίσσεται ή δράσις και δπου παίζει η δολοφονία του Μαρά, όπως θα παιζόταν ένα ψυχόδραμα από τους ψυχασθενείς, είναι μία εύρηματική έκτασις που προσφέρει θεατρικότητα, γιατί επιτρέπει να γίνουν τα δραματικά ιστορικά πρόσωπα άκριτες περιπτώσεις. Η μέθοδος αυτή φέρνει άμεσα έντυπωστικά αποτελέσματα: είναι μία στερεότητα που βοηθεί τον δραματογράφο ν' άγκιστρώνει, και μάλιστα σε πολλά σημεία να καρφώσει δίαια και άμια την προσοχή μας. Άλλα που δεν βοηθεί αντίθετος καθόλου έμάς τους ίδιους: τους θεατές να δούμε καθαρά μέσα στην ψυχή όλων των προσώπων: να δούμε επίσης αν υπάρχει μέσα στους διαδάλους των πολύπλοκων κωμικών του έργου αυτού ένας μίτος που να μάς βοηθήσει να δούμε άκρη μέσα στον λαβύρινθο: να δούμε πως να δοκιμή περά.

ΟΤΙ ΔΕΝ ΟΔΗΓΟΥΜΕΘΑ προς την μονολιθικότητα μας το πρόλεγει ο τίτλος: «Η καταδίκη και δολοφονία του Ζαν Πωλ Μαρά, όπως παιζήθηκε από τον θεατρικό όμιλο του 'Ασώλου του Σαραντόν με την διεύθυνσι του Κρούιου ντε Σάντ», είναι ο πλήρης τίτλος του έργου. Δηλαδή, ο Πέτερ Βάϊε, ο συγγραφέας, μάς λέει ότι ο πρώην Μαρκήσιος ντε Σάντ, που υπό όλα τα καθεστώτα δρισκόταν στις φυλακές και στα «άσπυλα» και που πράγματι στο Σαραντόν, δλου πέρασε τα τελευταία χρόνια της ζωής του, έγραψε θεατρικά έργα που παιζήθηκαν από τους άσθενείς (ο διευθυντής του άσώλου ήταν ένας εμπνευσμένος πρόδρομος της θεραπευτικής μεθόδου των ψυχασθενών διά του θεάτρου και του ψυχοδράματος) — μάς λέει λοιπόν ο «άφηγνής» ότι ο Σάντ έγραψε και σκηνοθέτησε εκεί στο Σαραντόν το 1808, δεκαπέντε χρόνια μετά την δολοφονία του Μαρά στο Παρίσι αυτό το έργο, που έχει εκείνο το γεγονός της γαλλικής έπαναστάσεως για θέμα του. Το έργο το παίζουν τρώφιοι του ψυχιατρείου και ο σκηνοθέτης, ο Σάντ, και ο διευθυντής, ο κ. Κουάμέ, λιαδόνουν υπ' όμιν στην διανομή των ρόλων το ψυχικό νόσημα του κάθε άρρώστου.

Βλέπουμε λοιπόν θέατρο μέσα στο θέατρο. Βλέπουμε μία θεατρική πραγματικότητα που αποτελείται από την σύνθεσι πολλών υπερκειμένων προσημάτων. Έτσι ο Σάντ εμφανίζεται σαν συγγραφέας, σαν σκηνοθέτης, σαν ήθοποιός, σαν δραματικό πρόσωπο, σαν ιστορικό πρόσωπο: μιλάει μέσα στο κείμενο και έξω από το κείμενο: μέσα στον καιρό του και έξω από τον καιρό του: Σάντ το 1893: Σάντ το 1808: και θέβαια Σάντ του παρόντος. Του δικού μας παρόντος: Του παρόντος των σημερινών λαών της γης: Σάντ του συγκεκριμένου επιφύτη, ενός συγκεκριμένου ατόμου: του Γερμανού και πατρόθεν Έβραίου Πέτερ Βάϊε, που παρακολούθησε την φοβερή άνθρωποθυσία των δημοθησικών και δημοφών του από τους συμπατριώτες του, με αίσθηματά ένοχη που πύκνωνε ή απόστασις και ή ασφάλεια: Η οικογένεια Βάϊε και ή βιομηχανία Βάϊε είχαν μεταφερθή κατά τα χρόνια του χιλιετισμού στην Σουηδία.

ΟΠΩΣ ΚΑΙ να είναι — ψυχόδραμα για μάς όλους ή κυρίως ψυχόδραμα για τον συγγραφέα — ο Σάντ μένει ο υπ' αριθμόν

Ο μαρκήσιος Ντε Σάντ, παρακολουθώντας το έργο του σε ρυθμό παραστάσεως, όπως παιζήθηκε από τον θεατρικό όμιλο του 'Ασώλου του Σαραντόν και όπως το παρακολούθησε στο θέατρο Τέχνης του Καρόλου Κούν στην έκκλητική παρουσίασή του. Μαρκήσιος Ντε Σάντ: Δημήτρης Χατζημάρκος. Σαρλότ Κορνταί: Μάνια Αμπερσοπούλου. Μαρά: Γιάννης Λαζάνης. Τραγουδιστές: Θίμιος Καρκατσάνης, Ρ. Μόρτζος. Διευθυντής του Θεατρικού Σαραντόν: Ν. Βουτέρης. (Σκίτσος από την παράστασι της κ. Έλλης Σολομωνίδη - Μπαλάνου).

ένα άγνωστος του έργου: ένας άγνωστος που βοηθεί τον Βάϊε να κάνει σκληρές, αλλά ακατάληπτες προβολές των ερωτημάτων που έχει μέσα στην ψυχή του. Ποιος είναι ο άξενος για τον άνθρωπο Πέτερ Βάϊε; Η αίσθησις, όπως το λέει ο Σάντ, ή οι ίδιες του οι άνθρωπινες ρίζες; Η ιστορική μοναξιά είναι μίνα της μεταφυσικής, στην ρίζονα που βλέπουμε.

Πολύ πιο σαφές είναι το πρόσωπο του Μαρά: Είναι μία ζωντανή καταγγελία των παργόντων που κάνουν την έλανάσσει να ξεστράτισι, που την βιάζουν από την κοίτη της και την διαχετεύουν να παχύνει τα δικιά της χωράφια. Πολύ σαφέστερα ακόμα είναι τα άριστοφανικά άθροισμά της «χοριάς», με τον έπιθεωρησιζά τους τόνο, που έχει την όξυνση της έπιστηρότητας, και που έλκουν την καταγωγή τους από την πολύ χαλαρηστική έπιθεωρησιζή γερμανική πολιτική σύττιρα και από τα σιγχαία που λένε οι συντεταγμένες παρές των έφορταστών στην μεγάλη παρόλασι της γερμανικής άποκριας. Τα τέσσερα έτροβόλιτα πρόσωπα του «Χορού» μιλάνε έξω απ' τα δόντια: Με το άμια της έλανάσσειως πλουταίνουν και παζαίνουν οι τοζολόγοι, οι σαλταδόροι, οι άεριστήδες.

ΑΤΤΑ τα νοήμερα της γερμανικής άποκριας και του καμπαρέ, δπου από άπύλωτο στόμα θροντοφρονούνται άλλήθεις, δρισίς, δρομίες και συνθήματα, φέρνουν το σοβαρό κοινωνικό - πολιτικό θέατρο σε άμεση επαφή με τις ζωντανές ρίζες της λαϊκής παραδόσεως. Είναι ένα βάπτισμα του πολιτικού θεάτρου σ' ένα κεντρικό νόμα έκφράσεως. Και ίσως αυτό είναι ό,τι καλύτερο προσφέρει το έργο του Πέτερ Βάϊε. Δεν είναι άλλωστε ο μόνος που παίρνει δυνάμεις σ' αυτήν την πηγή: Από τα ίδια διηρησιζα πατάμα έχουν τραφή και ο Ντινρενμπαί και ο Φρίζ.

Από κεί και πέρα το έργο του Βάϊε είναι πολύ λιγώτερο βέβαια και στις επιδιώξεις του και στη μορφή του, μορφή που παρά την δύναμή της πάσχει από την άθροιστική διερθερότητα του πρωτολείου: Στην πρώτη του αυτή έξοδο στον θεατρικό χώρο, ο συγγραφέας θέλει όλα να τα δοκιμάσει, όλα να τα πει, όλα να τα στήσει άπανωτά στον ίδιο χώρο. Είναι ένας άνθρωπος που το πάθος του και ή όρμη του και ο πόθος του ξεπερνούν πολύ την τεχνική του. Πάντως, θέλει να δείξει, με πάθος που δεν είναι συντημένο. Δεν ξέρω αν το πάθος του θα τον βοηθήσει να ισιώσει την ματαιόρρηξή του σκέψι και να συντάξει τους διαδάλους της. Το θέατρο ότρηξε πάντα γέννημα λαών που έβλεπαν έφελτες. Άλλά ή δουλειά του όνειροζήτης — ή δουλειά του κάθε γνήσιου δραματογράφου — δεν είναι να τους κάνει ματαιόρρηκτους.

Η ΠΑΡΑΣΤΑΣΙ είναι ένα έξαιρετο έργο συνόλου. Πρωταγωνιστούν οι κομπάρσοι με τους ήρωες κάθε στιγμή. Σχεδόν όλα τα πρόσωπα είναι τέλεια. Τα θιμάται κανείς πολύ έντονα: θιμάται κανείς ένα - ένα και αισθάνεται την άνάγκη να μην ξεχωρίσει κανένα από το χειροκρότημα και την έγγνωμοσίση που άξίζουν όλοι, γιατί με την πίστι που δυνεύουν διατηρούν την πίστι μας στο θέατρο σε μέρες πενίας της τέχνης και πλούτου του έμπορίου του θεάτρου.

Στην επιτυχία συμβάλλουν: ή μετάφρασις του Πλωρίτη, τα χροστίματα του Βακαλό και — γεφυρώνοντας συναρπαστικά τις άδυναμίες και τους διαδάλους του διαλόγου — ή μουσική του Χάινε-Μάρτιν Μεγέρσκυ.

ΑΛΕΞΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΤΑΟΣ